

עודכן ב- 18/09/2008 03:27

מתי יחליט פוליטיקאי להתנהג אחרת?

מאת ערן ישיב

ההתפתחויות הפוליטיות האחרונות העמידו במרכז הדיון הציבורי את עניין השחיתות בשלטון. האם עומדים דפוסי הפעולה של הפוליטיקאים הישראלים להשתנות בעקבות זאת? דרך אחת לענות על שאלה זו היא לבחון מה חושב אהוד אולמרט על תפקודו, ומה ניתן ללמוד מכך על השיקולים הצפויים של הבאים אחריו.

אולמרט, אני מניח, חושב בערך כך: "לא עשיתי שום דבר חריג ביחס להתנהלותם של אחרים, בפרט אריאל שרון, בנימין נתניהו, משה קצב ועזר ויצמן. פריימריס ופעילות פוליטית אחרת מחייבים גיוס כספים. לשר בכיר, ובוודאי לראש הממשלה, מגיע להתארח במלונות טובים כמייצג את מדינת ישראל, או כמגייס כספים לעמותות. ועל דרך החיוב - פעלתי לניסוח הסכם שלום הן עם הפלשתינאים והן עם הסורים, הקפדתי על מדיניות כלכלית נבונה ואחראית, ניסיתי לשדרג מוסדות ממשל, ואפילו במלחמת לבנון השנייה נהגתי לפי חוות הדעת המקצועיות שניתנו לי".

כשאולמרט דיבר עם מנהיגים זרים הוא קיבל רושם שכך נהוג. כשהסתכל על אחרים ראה התנהלות דומה. לפיכך חש כנרדף על לא עוול בכפו על ידי התקשורת ומערכת המשפט. אם כך הדברים נתפשים - לא מן הנמנע שדפוסי הפעולה של אולמרט יישנו גם אצל ראשי ממשלה אחרים כאשר תשומת הלב התקשורתית שוב תפחת.

הבעיה של הציבור עם אולמרט כמו עם פוליטיקאים רבים אחרים היא, שעומדים לפנייהם התמריצים הלא נכונים. התמריצים הקיימים הביאו אותם להתנהגות הנתפשת כמושחתת. אמנם יש מי שמתנהגים אחרת, אך בפוליטיקה הישראלית הם מיעוט; בדרך כלל מיעוט הנדחק בסופו של דבר החוצה (דוגמאות: דן מרידור, בני בגין, יוסי ביילין). מוכרחים להיות תמריצים ברורים לכל, בפרט לשדרה הרחבה של הפוליטיקאים.

כמו כל בני האדם, הפוליטיקאים מודרכים בין היתר על ידי שיקולים הדומים לשיקולי רווח והפסד. אם יש אפשרות לממש רווח חומרי ממשרה פוליטית, מדוע לא לממשו? בנוסף לרדיפת עוצמה וכבוד מונעים הפוליטיקאים משיקולים חומריים, בפרט כאשר הללו משלימים ומעצימים את שיקולי הכוח והכבוד. כך נהגו שליטים במשך כל ההיסטוריה.

מתי יחליט פוליטיקאי להתנהג אחרת? זה יקרה, אם תוטל עליו עלות כלשהי על פעילויות מסוימות. החברה יכולה להטיל עלויות במגוון דרכים: מסים, קנסות, הדחה, מאסר ועוד.

בהקשר הנוכחי התמריצים הנכונים הם, מצד אחד, מתן שכר גבוה בהרבה מהקיים לנושא משרות. למשל, אפשר לתת לראש הממשלה שכר של מאות אלפי שקלים בחודש, במקום עשרות אלפי שקלים. כל זאת כדי לתת בסיס סביר לדרישה שלא לקבל טובות הנאה מכל מיני גורמים.

במקביל יש להטיל איסור חמור על עבודות נוספות ופעילויות אחרות שהכנסה בצדן; לחוקר חוק המגדיר תרומות אישיות ומפלגתיות מותרות, שיהיה פשוט וברור וחד כותרת; ולהקים מנגנון יעיל להדחה מיידית של פוליטיקאי הנתפס בשחיתות, מנגנון שאינו מאפשר תרגילי השהיה והתחמקות מחקירה ומשפט. באופן דומה יש לנסח כללים ברורים לחקירה משטרתית, שיאפשרו חקירה נמרצת ומהירה.

אם אוסף החוקים והכללים ינוסח בצורה בהירה ופשוטה, מעין "קודקס מנהיגים", שבו

עונשים כבדים למורשעים, בטוחני שכל פוליטיקאי יעשה את החשבון הנכון. קני מידה ברורים יקלו גם את עבודת מערכת החקירה, התביעה, והמשפט.

הכוונה בחוקים ובמנגנונים דלעיל אינה רק מניעת קבלת כספים במעטפות. המערכת הזאת צריכה להיות בנויה כך שתמנע השפעה מוגזמת של קבוצות שונות על נושא המשרה. החוק הנכון, כולל אפשרות אכיפה, יפחית את הקשר "הון-שלטון", אם יעמיד לפני הפוליטיקאי עלות ולא רק תועלת.

המצב בישראל הוא, שהחוקים והמנגנונים הם מעורפלים או חלקיים, או שאין הם קיימים כלל. במצב כזה המערכת מתמידה בכשליה - כל פוליטיקאי מסתכל על קודמיו ומנסה לגרוף לעצמו רווח אישי גדול ככל האפשר. למעשה, הוא עושה חישוב פשוט של תועלת מול עלות. כאשר התועלת מוחשית וברורה ואילו העלות אמורפית וניתנת למניפולציה - התוצאה היא התנהגות מהסוג שראינו. רק הגדלת העלויות וחיידון יביאו לשינוי שהציבור מייחל לו.

עכשיו יש שעת כושר לביצוע מהלך כזה, האווירה הציבורית מתאימה. חברי כנסת שיציעו שינויי חקיקה ברוח זו יזכו בתנאים הנוכחיים לתמיכה ציבורית ותקשורתית רחבה. ייתכן אפילו, שהדבר יהיה אג'נדה לשנת בחירות. חבל להחמיץ את ההזדמנות.

הכותב הוא פרופסור חבר לכלכלה באוניברסיטת תל אביב ועמית מחקר ב-CEP של "לונדון סקול אוף אקונומיקס" (LSE) בלונדון

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון